

**Furlanija - Julijska krajina je zato avtonomna dežela s posebnim statutom, ker v njej živijo Slovenci. Toda rimska vlada tega noče upoštevati.**

# DELO

glasilo KPI za slovensko narodno manjšino

UREDNIŠTVO in uprava: 34131 Trst,  
Ul. Capitolina 3 - Telefon 744046, 744047  
DOPIŠNIŠTVO za goriško pokrajino:  
34170 Gorica, Ulica Locchi, 2  
Telefon 24-36  
NAROCNINA: Letna 1000 lit, polletna 550  
lit. Poštni tekoči račun: Trst 11/7000

Obnovljena izdaja - Leto XXII. - Štev. 13 (759)

TRST - 25. septembra 1970

Posamezna številka 50 lir

Publ. in abb. post. Gruppo II

## Potrebna je enotna in odločna akcija!

Po poletnem premoru bi se deželni svet moral sestati šele 1. oktobra. Tako je sklenilo njegovo predsedstvo. Toda zgodilo se je drugače. Deželni svet je bil sklican že 18. septembra. Ečina točka dnevnega reda je bila: ponovna odobritev deželnega zakona, ki spreminja naziv «skupnost posebnih interesov» v pravo ime — Slovenci. Kot je znano so ta deželni zakon v Rimu zavrnil.

Komunisti nismo proti sejam deželnega sveta. Obratno. Zavzemamo se za to, da bi bilo sejem čimveč, saj je potrebno temeljito obravnavati številne probleme.

Zanimivo je vedeti, odkod ta naglica. Kaj je privedlo predsedstvo deželnega sveta, da se je odločilo za ta korak?

Tržaški radijski postaji sta trdili, da gre za izredno sejo in da je bila predčasno sklicana, ker bi drugače potekel rok za razpravo o zavrženem zakonu. Ta trditve pa ni povsem točna. Ni namreč nobenega zakona ali pravilnika, ki bi deželnemu svetu nalagal rok za razpravo o zavrženem zakonu.

Če odpade ta izgovor, zakaj predčasna in izredna seja?

Odgovor na to vprašanje je lahko naslednji:

Nekatere stranke leve sredine, predvsem pa Krščanska demokracija, so hotele izrabiti priložnost v svojo strankarsko korist. Ni jim šlo za to, da bi pospešile rešitev pravic slovenske narodne manjšine. Predvsem je šlo za reševanje močno omajane leve sredine v Nabrežini in v deželi sploh. To je bilo bistvo vprašanja. Znano je namreč, da je od 52 občin z nad 5.000 prebivalci v Furlaniji - Julijski krajini, samo šestim uspelo obnoviti upravo leve sredine. Nabrežina je bila negotova postojanka. Morebitna domača, demokratična uprava v tej občini, bi lahko ustvarila dokaj negativne posledice tudi za levo sredino v tržaški pokrajinski in občinski upravi. In zato je bilo, po mnenju nekaterih, nujno sklicati deželni svet razpravljati o zavrženem zakonu, poiskati bilke, za katere se omajana leva sredina lahko zagabi.

To je, seveda, strankarsko instrumentaliziranje. Toda to instrumentaliziranje v nobenem primeru ne more koristiti slovenski narodnostni skupnosti v naši deželi. Kvečjemu utegne za določen čas, in do neke mere, koristiti določenim formulam vladnih strank in skupinic, ki te stranke podpirajo.

Komunisti smo zelo jasno povedali, da tudi ponovna odobritev deželnega zakona, brez istovrstne odločne politične akcije, ne zadostuje.

Znano je, da je rimska vlada doslej zavrnila vsak deželni zakon, če so bili v njegovem besedilu Slovenci imenovani s pravim imenom. In deželni odbor ni v šestih letih prepričal rimske vlade, naj spremeni svoje zdržanje, naj spoštuje pravice Slovencev.

Če bi bila odpotovala v Rim

enotna delegacija deželnega sveta, bi bila zahtevala, naj se prično resna pogajanja tudi za določitev pristojnosti dežele o odprtih vprašanjih slovenske manjšine.

Stranke leve sredine so ta predlog zavrnilo z motivacijo, da je za odnose z vlado pristojno le deželni odbor oziroma njegov predsednik. Motivacija je seveda navaden izgovor, saj je zavržene zakone sprejel deželni svet in ne deželni odbor.

Očitno je, da stranke leve sredine niso marale tega, da bi delegacija deželnega sveta med pogovori z vlado postavila vsa nerešena vprašanja slovenske manjšine. Deželni zakon, ki predvideva, naj se Slovence imenuje s pravim imenom praktično pomeni bore malo, saj v ničemer ne spreminja položaja Slovencev v deželi.

Zelo čudno je to, da je predstavnik skupine »Slovenske skupnosti« v deželnem svetu, delegiral predsednika deželnega odbora, naj v Rimu posreduje. Izgleda, da so nekateri »pristni« Slovenci samo tedaj, ko se nahajajo v slovenskem okolju, ko pa se znajdejo v italijanski levi sredini imajo do nje veliko — po našem neupravičeno — zaupanje.

DUSAN LOVRIHA

### Berzantijevo «posredovanje» v Rimu za «Štokov zakon»

## “Za božjo voljo, saj nismo pristojni...”

**Krščanska demokracija, njeni levosredinski partnerji in SS si ne upajo načeti političnega spora z vlado za priznanje deželne pristojnosti o manjšinski zakonodaji**

Koliko dela lahko opravi kmet, če gre brez orodja na polje? Nekako takole se nam prikazuje Berzantijev obisk pri predsedniku vlade Colombu, kateremu «je posredoval» za sprejem Štokovega zakona o nazivu Slovenci.

V prejšnji številki «Dela» smo poročali o tem, da je bil zakon zavržen in o pobudi komunističnih deželnih svetovalcev naj bi se podala iz Trsta v Rim delegacija vseh skupin in pri vladi odločno načela vprašanje, kdo je pristojen za reševanje manjšinskih vprašanj.

Za reševanje manjšinskih vprašanj, ne pa za to, ali sme rabiti v svojih zakonih izraz «Slovenci» namesto žaljivega izraza «skupnost s posebnimi interesi».

Iz dnevne kronike bralci vedo, da so naš predlog v deželnem svetu zavrnilo, predvsem po zahtevi predlagatelja zakonskega osnutka, samega dr. Draga Štroke, ki je v alternativno predložil resolucijo, ki obvezuje dr. Berzantija naj sam posreduje pri vladi v imenu vseh.

Čemu se nismo strinjali s predlogom dr. Štroke?

Predvsem zato, ker je odbornik Stopper že na seji prve ko-

misije priznal, da je deželni predsednik Berzanti že prvič posegel pri Colombu. Nekaj dni pozneje pa je vlada Štokov zakon zavrnila. Dejstva so torej na dlaní: Prvo posredovanje ni rodilo sardov, smo ugovarjali, čemu naj torej verjamemo, da bo drugič šlo bolje?

Drugič pa tudi zato, ker smo slišali teze odbornika Stopperja in predstavnikov deželne vlade. Ti namreč trdijo, in jasno je, da so ta svoja stališča ponovili v Rimu, da dežela nima pristojnosti za reševanje manjšinskih vprašanj. Tudi sklicevanje na 3. člen posebnega statuta pri tem

**Na 3. strani objavljamo zelo pomemben govor, ki ga je imel Togliatti leta 1964 v Beogradu, in Titove spomine na srečanja z velikim revolucionarjem in voditeljem delavskega gibanja.**

ne zaleže. Glede Štokovega zakona pa trdijo, da gre zgolj za *norme o izvajanju* nekega drugega zakona in da se sploh ne vtika v manjšinska vprašanja. Kar tudi v določeni meri krši, saj je znano, da se s sprejemom zakona ne bo spremenilo nič.

Vendar pa je zadnja formulacija kljub temu zelo važna, ker se deželna vlada (in z njo solidarni Štoka) odpoveduje možnosti, da bi z rimskimi oblastmi načela političen spor o avtonomiji in torej o pristojnosti pri reševanju manjšinskih pravic. Vsi vemo (in to je potrdil tudi tajnik tržaške KD Coloni), da je Furlanija - Julijska krajina zato avtonomna dežela, ker pač v njej živijo Slovenci. Coloni sicer trdi, da je to res, da pa avtonomija ne zadeva deželne dejavnosti do slovenskega prebivalstva, kar spravlja tržaškega prvaka KD v kričeče protislovje: smešna bi bila taka avtonomna dežela, ki izhaja iz prisotnosti slovenskega prebivalstva, ko pa prav v njegovih vprašanjih nima avtonomije in je, obratno, omejena, okrnjena v svojih pravicah.

Prepričani smo, da taka interpretacija škoduje koristim slovenske manjšine in se zato ne moremo strinjati s predstavnikom SSL, ki je stopil na led in (kljub načelnim izjavam) omogočil demokristjanom, da so šli v Rim s temi načelnimi stališči. Jasno je, da bo Colombo, oz. njegova vlada, tokrat sprejela ta-le zakon, če pa so mu demokristjani zagotovili, da se s tem ne lotevajo manjšinskih vprašanj in da gre za golo formalnost itd.

Izgubljena je bila velika priložnost, da bi samostojna dežela šla k vladi kot enakopravnemu sobesedniku in načela spor, ki izhaja iz politične stvarnosti in zakona.

Česa se bojijo? Colombo je sprejel celo delegacije tistih podležev, ki so v Reggio Calabria povzročili nekajtedenske spopade in tragično smrt dveh oseb. Z njimi se je pogovarjal o bedarijah, kot so kampanilistična zahteva po glavnem mestu. Mar bi demokristjani in socialdemokrati, ki znajo drugod dvigati glas iz kampanilističnih razlogov in obtožiti vlado, da krši njihovo avtonomijo, tokrat pokazali svoj pogum in doslednost ter zahtevali razpravo o resnih stvareh, kot so zakonite pristojnosti in reševanje problemov, ki čakajo že desetletja!

Naj omenimo še nekaj, kar spada v zaključek. Gre za izjavo dr. Štroke, ki je primerjal nekatere funkcionarje v državni upravi z Manzonijevimi «Neimenovanimi». Tudi drugi so govorili o odgovornostih posameznih funkcionarjev itd.

Ne, dr. Štoka, tu ne gre za «Neimenovanega»! Opravka imamo, da spet parafraziramo, s stariim znancem, ki ima jasno fiziognomijo: levi center, KD, PSU, PRI, PSI! In na deželni ravni tu-  
(Nadaljevanje na 6. strani)

### Ob ustoličenju nove občinske uprave v Nabrežini

## Oživljena leva sredina ni odraz teženj domačinov

Po dolgem zavlačevanju — in po tajnih pogajanjih — je, končno, tudi devinsko - nabrežinska občina dobila župana in odbornike. Ti so bili izvoljeni na izredni seji občinskega sveta, ki je bila v ponedeljek 21. t.m. Za župana je bil ponovno izvoljen dr. Drago Legiša. Odborniki so trije demokristjani in en socialist. Vsi štirje so italijanske narodnosti. Za namestnika odbornikov sta bila izbrana po en demokristjan in po en pripadnik Skupne slovenske liste. Stvarno je položaj Slovencev slabši kot je bil v prejšnji upravi. Zato upravičeno lahko ponovimo, kar smo že svojčas zapisali, da bo župan, domačin slovenske narodnosti, dejansko jetnik demokristjanov, ki ne poznajo krajevne problematike in ki prav gotovo ne bodo mogli pravilno dojeti potreb in želja občanov - domačinov, zlasti Slovencev. Ponavljamo tudi to, kar je pred kratkim zapisal naš tovariš Alojz Markovič: ni dovolj samo slovenski župan!

### SSL in PSI zavrnilo predlog komunistov

Komunisti so predlagali drugačno rešitev. Predlagali so ustanovitev koalicije, ki bi jo sestavljale skupine Skupne slovenske liste, socialistov in komunistov. Taka koalicija je svojčas uprav-

ljala devinsko - nabrežinsko občino. In pripominamo naj, da je obstajala stvarna možnost za ustanovitev take koalicije.

Toda prvaki Skupne slovenske liste in socialistov, ki so sprva sicer vzeli na znanje predlog komunistov, so kasneje ta predlog zavrnilo. Ostali so na strani leve sredine, katero pogojujejo demokristjani.

Izvolitev dr. Draga Legiša za devinsko - nabrežinskega župana bo privedla do določenih sprememb tudi v tržaškem pokrajinskem svetu. Kot je znano, je dr. Legiša pred kratkim postal pokrajinski odbornik. Zakon ne dopušča, da je nekdo hkrati župan in pokrajinski odbornik.

In res, dva dni po nabrežinski seji je dnevni tisk objavil vest, da se je dr. Legiša odpovedal

mestu v pokrajinski upravi in tudi v pokrajinskem svetu.

Tako bomo zopet pričali novim zapletljajem in nadaljnjemu zavlačevanju rednega delovanja pokrajinske uprave. Vse to navzlic dejstvu, da pokrajina po dolgotrajnem nedemokratskem kominarskem režimu, nujno potrebuje zakonito in demokratično in aktivno upravo.

Povrnimo se k ponedeljkovi seji občinskega sveta v Nabrežini.

### Govor poslanca Albina Škerka

V imenu skupine komunističnih občinskih svetovalcev je govoril poslanec Albin Škerk. Iz njegovega govora smo povzeli naslednje:

(Nadaljevanje na 6. strani)

### Osnutek zakona za pravno zaščito Slovencev

Zakonski osnutek za pravno zaščito slovenske narodne manjšine v Furlaniji - Julijski krajini, ki so ga komunistični senatorji predložili predsedstvu senata dne 29. aprila 1970, je bil dne 11. avgusta 1970. predložen tudi predsedstvu poslanske zbornice. Predložil ga je naš poslanec tovariš Albin Škerk.

Zakonski osnutek so podpisali naslednji komunistični poslanci: Škerk, Ingraio, Lizzero, Scaini, Giuliano Pajetta, Guidi, Malagugini, Scottoni, Raicich, Fasoli, Sandri in Cardia.

Senatorji — podpisniki omenjenega zakonskega osnutka pa so: Sema, Gianquinto Pirastu, Sotglu, Maris, Li Causi, Calamandrei, Mammucari, Brambilla, Vignolo in Fortunati.

Ob ustanovitvi prvega oddelka strokovne šole v Trstu

# Zahtevamo samostojno slovensko šolo!

Na področju slovenskega šolstva v naši deželi obstaja velika vrzel. Imamo sicer poleg osnovnih in nižjih srednjih šol tudi licej v Trstu in Gorici, učiteljske prav tako v Trstu in Gorici in trgovski tehnični zavod v Trstu, nimamo pa ustreznega strokovnega zavoda, Slovenski mladinci, ki se želijo usposobiti za tehnike, so prisiljeni obiskati italijanski strokovni zavod.

Toda to ni edina vrzel na področju slovenskega šolstva. Pred uvedbo splošne šolske reforme smo imeli triletno strokovno tečajno ali šolo. Te tečaje ali šole je obiskovala tista mladina, ki ni imela namena nadaljevati študija na višjih šolah. Splošna šolska reforma je omenjene tečaje ali šole avtomatično spremenila v nižje enotne srednje šole. Te šole pa nimajo takega značaja, da bi mladino pripravile na določen poklic.

Ko je bila napovedana šolska reforma smo opozorili na neugodne posledice. Zahtevali smo ustanovitev strokovnih šol od nosno zavodov v Trstu in Gorici.

Ne bomo se tu spuščali v podrobno obravnavanje številnih dogodkov, ki so kakor koli v zvezi s to problematiko. Ne moremo pa mimo, ne da bi omenili posebni statut londonskega sporazuma. Ta statut govoril o recipročnosti. Zato je vprašanje prišlo tudi pred mešano italijansko-jugoslovansko komisijo. Na italijanski strani je bila postavljena zahteva po ustanovitvi italijanske srednje šole v Bujah. Ustanovitev te šole naj bi po gojevala ustanovitev slovenske

strokovne šole v Trstu. Na jugoslovanski strani so vprašanje ugodno rešili.

Že šest let terjamo slovensko strokovno šolo. Terjamo tudi strokovni zavod. Ob raznih prilikah in na najrazličnejših mestih smo ponovili to pravično zahtevo. Tudi v rimskem parlamentu.

Sele pred kratkim se je nekaj premaknilo. Solski skrbnik v Trstu je sporočil, da bo na Cankarjevi šoli pri Sv. Jakobu odprt prvi razred strokovne šole. Toda to ne bo razred samostojne šole, temveč oddelk italijanske strokovne šole, ki ima svoj sedež v Ulici Lazaretto Vecchio.

Razume se, da se s tem, kar so sklenile višje šolske in druge ob-

lasti ne moremo strinjati. Se naprej vztrajamo pri zahtevi, naj se ustanovi popolnoma samostojna slovenska strokovna šola.

Čudimo se, da je bil storjen ta korak tik pred začetkom novega šolskega leta. Znana stvar je, da se že med šolskim letom odloča o nadaljnjem šolanju mladine. Vsiljuje se nam sum, da se za vsem tem nekaj skriva, nekaj, kar ni v interesu slovenskega šolstva.

Upajmo, da je slovenski oddelk strokovne šole izhodišče za popolnoma samostojno slovensko strokovno šolo. Zato vabimo slovenske starše, naj vpišejo svoje otroke v novi oddelk; seveda tiste otroke, ki ne nameravajo nadaljevati študija na višjih šolah.

## PISMO UREDNIŠTVU

### «Skupina s posebnimi interesi»

Tako torej: Rimska vlada je zavrnila zakonski predlog s katerim bi se Slovenci imenovali «Slovenci»; ostati bodo morali še naprej «skupina s posebnimi interesi». Kajti «za zaščitne norme v korist jezikovnih skupin (s posebnimi interesi) je merocajna izključno rimska vlada.» Ker pa vemo iz neštih protestov, resolucij in manifestacij naših šolnikov, naših izvoljenih političnih predstavnikov in raznih slovenskih organizacij, kako so rimski ministri radodarni z obljubami, katere potem dosledno pozabljajo, izgleda taka vladina skrb za

svoje kompetence kakor norčevanje.

Tako ravnanje me pa niti posebno ne čudi, ko berem razne proteste. Kljub dosedanjim slabim izkušnjam je kak vodilni časnikar še vedno prepričan, «da nova vlada (ki je pravzaprav skoro ista kot prejšnja) noče ponavljanja podobnih primerov krivičnega ravnanja» in «da bi bilo logično, da se ne bi dogajali, primere, ki nasprotujejo njenemu hotenju, ker so v navzkrižju (sic!) med njenim hotenjem in opisanimi krivičnimi primeri zares nepotrebni.» (Srb bi rekel: Lepo pevaš, ali glas ti ne valja.) Res je čudno, da se v Rimu ne zavedajo, nepotrebnosti teh «navzkrižij!»

Slovenska skupnost (ali morda boljše «Skupnost s posebnimi interesi?») pa izraža «svoje začetne namene nad ravnanjem rimske vlade, ki gre mimo priporočil krajevnih pokrajinskih tajništva strank leve sredine.» Človek bi po takih izjavah in takim ravnanju vlade mogel sklepati, da je «Leva sredina» v opoziciji, katero vlada, razumljivo, ne upošteva. Pa ni. Kajti tudi vlada je levosredinska, kar pa ni v «protestih» nikjer omenjeno ali celo namenoma zamolčano. Najbrž zato, ker je vendar protislovno v lokalnem merilu podpirati levi center, v državnem merilu pa dobivati od levega centra brce. Saj so navsezadnje za ravnanje vlade posredno odgovorni tudi ti isti izvoljeni predstavniki, ki levi center v lokalnem merilu podpirajo.

UBALD VRABEC

### Bartoli in «cona B»

Bartoli je zopet točil bridke solze. Sicer pravijo, da jih čestokrat točil tudi tedaj, ko je sedel na županskem stolu v palači Mihca in Jakca.

Ganilo ga je proslavljanje 20. septembra. Misli je na «cono B» (Mogoče je mislil tudi na izgubljeni imperij?) Povedal pa je, da je pred kratkim molil na grobu kardinala Stepinca v Zagrebu. (Mogoče se je v molitvah spomnil tudi Paveliča in drugih ustaških zločincev.) Vsekakor se nam zdi zelo čudno, da je imel toliko poguma ter stopil onstran «nesrečne železne zavese». (Uporabljamo ta izraz, dasiravno «železne zavese nikoli ni bilo).

Toda to so njegove zadeve, in mi se vanje ne bi vtikali, če ne bi podpihoval mržnje, ki je povzročila toliko gorja.

Skomine bartolijevskega tipa ogorčeni obsojamo!

## Občinska uprava v Gorici je ostala nespremenjena

Dvourni politika leve sredine in SDZ se bo nadaljevala

V Gorici so oživili levo sredino. To sredino sestavljajo demokristjani, socialisti, socialdemokrati, republikanci in goriška Slovenska demokratska zveza.

Demokristjani in socialisti so torej stopili korak nazaj. Niso hoteli drugačnih usmeritev; niso upoštevali dejstva, da je leva sredina — falirala.

Vrnitev k formuli leve sredine — tako je poudaril na prvi seji novoizvoljenega goriškega občinskega sveta dr. Battello, načelnik komunistične skupine — pomeni ohranitev dvourni politike, ki je bila očitna v vsej prejšnji poslovni dobi goriške občinske uprave, in je še posebej prišla do izraza v zadnjem obdobju njenega življenja.

Dr. Battello je svojo trditev opiral na dejstva. Opozoril je na razne probleme, zlasti na neurejene probleme slovenske narodne manjšine.

Znano je, da so socialdemokrati in en del demokristjanov na razne načine zavirali uresničitev raznih sklepov, ki so se kakorkoli tikali Slovencev. Socialdemokrati so med drugim nasprotovali dvojezičnemu napisu na partizanski grobnici v Gorici. Tako kot nekateri demokristjanski desničarji so se zavzemali za omejitev števila občinskih nameščencev, ki bi morali obvladati slovenski jezik. Zavrnilo so predlog komunistov, ki je izrecno predvideval, naj določena službena mesta v občinski službi v Gorici zasedejo Slovenci.

Našteta in še mnoga druga dejstva potrjujejo, da je vloga, ki jo igrajo socialdemokrati in njihovi zavezniki iz vrst demokristjanske desnice — reakcionarna. Tudi zato ne moremo razumeti odločitve socialistov (PSI) glede vstopa v oživljeno levo sredino.

Že na prvi seji novoizvoljenega občinskega sveta v Gorici se je izkazalo, da se ni prav nič spremenilo. Zlasti dve epizodi sta to jasno potrdili.

Prva epizoda: Ko je komunistična svetovalka tovarišica Vilma Brajnik začela govoriti v slovenščini, so (kot vselej) vzroji-

li fašisti. Od župana so zahtevali, naj naši tovarišici vzame besedo. To pa ni bilo osamljeno dejanje. Tudi nekateri drugi svetovalci so reagirali. Tudi župan je reagiral, čeravno v drugačnem tonu. Skušal je omejiti govor naše svetovalke.

Druga epizoda: Dr. Pavlin, svetovalec, ki pripada skupini SDZ, je pri glasovanju za izvolitev v občinski odbor prejel samo 22 glasov, čeravno je bilo tedaj v sejni dvorani 30 svetovalcev, ki pripadajo strankam leve sredine. To pomeni, da 8 svetovalcev strank leve sredine ni hotelo glasovati za Slovenca.

Kako ocenjujejo to dejstvo prvaki Slovenske demokratske zveze?

(Naj dodamo še to: nekaj dni pred prvo sejo novoizvoljenega občinskega sveta so prvaki SDZ v nekem tiskovnem sporočilu trdili, da je leva sredina rešila skoraj vse slovenske probleme!)

Dejstvo je, da se sedanja večina leve sredine ne razlikuje od njene predhodnice, da je polna protislovij in da nima politične volje za pristopitev k doslednemu in demokratičnemu reševanju problemov slovenske manjšine.

Pristopitev k reševanju problemov Slovencev je možna samo v drugačni politični izbiri, v taki izbiri, ki bi potisnila ob stran socialdemokracijo in oslabila demokristjansko desnico; v izbiri, ki bi ustvarila nove odnose tudi s komunistično partijo. Žal, prvaki demokristjanske levice in tovariši socialisti se niso zavzeli za dosego tega cilja. Zaradi tega je kompromitirana bitka za resnično demokracijo, katere prizkusni kamen je prav priznanje pravic slovenske manjšine.

## Žrtev vrtinca

To, kar je zadnje mesece doživljal dr. Drago Legiša, je zares strašno. Nenadoma se je znašel v hudem vrtincu. In vrtel se je.

Bil je župan devinsko-nabrežinske občine. Junija je bil izvoljen v pokrajinski svet. Pojavila se je inkompatibilnost. Zato se je odpovedal županskemu mestu. Toda devinsko-nabrežinski občinski svet še ni konstituiral. Zato ni bilo mogoče izvoliti novega župana. Pooblaščenec je dr. Legiša moral še naprej izpolnjevati županske dolžnosti.

Pred dobrim mesecem je bil izvoljen tudi v pokrajinski odbor. To je zelo čudno izgledalo, saj je še vedno sedel na županskem stolu. No, zaradi tega ni nihče delal sitnosti. In vendar bi bilo lahko nastalo pravno vprašanje, kajti dejstvo je, da je istočasno imel dve funkciji.

Prejšnji teden je bil ponovno izbran za župana v Nabrežini. Toda kako naj bo izvoljen? Pokrajinski odbor ne more sedeti na županskem stolu.

Sila kola lomi, pravi slovenski pregovor.

Za ponedeljek je bila napovedana seja novoizvoljenega občinskega sveta v Nabrežini. Zato je dr. Legiša letel na sedež pokrajinske uprave. Sobota je bila, in pokrajinski odbor se ni sestel. Komunisti naj predloži ostavko? Baje jo je predložil nekemu uradniku. Odpovedal se je mestu v pokrajinskem odboru in tudi v pokrajinskem svetu. Tako so ga lahko ponovno izvolili za župana.

Ali ni to, kar smo skušali opisati, zares — vrtinec?

## «Junak je šel v boj...»

... Prežet s sveto vneto se je podal v boj. Sklenil je, da se bo do zadnje kaplje svoje krvi bojeval za svoje genialno odkrite, za zakonski predlog, po katerem naj se Slovence imenuje s pravim imenom. Svoj umotvor je, seveda, izdelal s privoljenjem in na pobudo demokristjanov in leve sredine, ki so navijali zanj in ga vzpodbujali. Odkril je tudi... komunistično sabotažo proti njemu in proti njegovemu umotvoru!

Okvir je bil dovršen: leva sredina na njegovi strani, polemična ost proti komunistom, bedna opo-

zicija fašistov in liberalcev, ki se trmasto upirajo tudi slovarju italijanskega jezika, v katerem so Slovenci označeni s pravim imenom in ne tako, kot je odkrila leva sredina — «comunità portatrici di particolari interessi».

Posegla je rimska vlada in blokirala deželni zakon. Po mnenju demokristjanov je bil to spodrsrljaj, do katerega je prišlo v trenutku raztresenosti. Vlada ima mnogo skrbi. «Decretone», reforme, obisk Nixona niso majhne reči...

Deželni svetovalec dr. Stoka se je nerodno spotaknil in padel. Znašel se je v veliki zadregi. Komunisti, (ki so po mnenju dr. Stoka skušali sabotirati omenjeni zakon) so predlagali, naj bi deželni svet poslal v Rim enotno delegacijo, ki naj bi zahtevala ne le, naj se Slovenci imenujejo Slovenci, temveč naj se slovenski narodnosti skupnosti v Furlaniji - Julijski krajini priznajo pravice, ki ji pripadajo. Če bi bil predlog sprejet, bi tudi dr. Stoka imel možnost iti v Rim in tam braniti «svoj zakon». Lahko bi ga bil zagovarjal pred predsednikom in pred podpredsednikom ministrskega sveta ter pred parlamentarnimi skupinami.

Toda dr. Stoka ni soglašal s komunisti in ni glasoval za omenjeni predlog. Prosil je predsednika Berzantija in deželni odbor, naj zagovarjata priznanje njegovega umotvora. Kaže, da se je bal iti v Rim in tam kot predstavnik SS, «edine prave in pristne predstavnice Slovencev» terjati pravice.

In tako je junak zgubil vse. Zgubil je svoj umotvor in zmanjkala mu je gorečnost. Isto se je zgodilo tudi drugim prvakom SS in sedaj je še bolj jasno, da oni lahko storijo to, kar jim dovolijo demokristjani.

\*\*\*

## Neutemeljene obtožbe - zavrjen priziv

Goriško sodišče je zavrnilo priziv gospodične Marije Ferletičeve iz Doberdoba. Ferletičeva je bila na zadnjih upravnih volitvah ponovno izvoljena za občinsko svetovalko v Doberdobo. Svetovalci pa so jo na prvi seji doberdobskega občinskega sveta proglasili za neizvoljeno, ker je svojčas vložila tožbo proti občinski upravi. Na njeno mesto je prišel kandidat Evgen Ferfolja, ki pripada listi SDZ.

Sodišče je njen priziv zavrnilo, upoštevaajoč obstoječe zakone, ki ne dopuščajo, da bi državljan, ki so v sporu v občinski upravi bili tudi občinski svetovalci.

Stvar je zares precej «čudna», saj se je Ferletičeva, na volilnih shodih bahala, da «pozna zakone». Izgleda, da je resnica precej drugačna. Med sodniki ni bilo nobenega komunističnega župana ali sodnika, ki bi «diktatorsko» nastopal proti njej, kot je večkrat pisala v Katoliškem glasu.

\*\*\*

# Demokracija, socializem in mir

## Togliattijev nagovor kolektivu tovarne precizne mehanike v Beogradu (1964)

Državljanji, delavci, tovariši!

Zelet bi se predvsem zahvaliti tovarišem voditeljem komunistične organizacije Beograda, ki so mi omogočili govoriti na zborovanju delavcev te tovarne.

Vsem vam: delavcem, tehnikom, inženirjem te tovarne kot tudi vsem delavcem vaše države prinašam pristrčne bratske pozdrave, in to ne samo svoje, ampak pozdrave vseh italijanskih državljanov, zbranih v naši partiji.

To pomeni, da vam prinašam ne samo pozdrave osem milijonov državljanov, ki so na zadnjih volitvah glasovali za našo partijo, ampak tudi pozdrave tistih milijonov italijanskih delavcev, ki — čeprav še ne glasujejo za nas — gojijo do delavskega razreda in narodov Jugoslavije čustva zaupanja, globokega spoštovanja in prijateljstva.

Pozdravi italijanskih komunistov, ki jih pošiljam vam, delavcem in komunistom Jugoslavije, so še posebej pomembni. Mi se vzajemno poznamo in smo združeni. Pripadamo namreč istemu delavskemu razredu, ki ga čaka zgodovinska naloga izgraditi novo družbo.

Pred nami je torej velik skupni cilj — emancipacija dela, konec izkoriščanja delavcev, ki bo temeljila na svobodi, socialni enakosti, bratstvu vseh ljudi, na miru med narodi.

Znan je junaški boj, ki so ga jugoslovanski narodi bili več stoletij za narodno neodvisnost. S tem bojem so sinovi Italije zmeraj solidarizirali.

Boj jugoslovanskih narodov med drugo svetovno vojno, ki ga je vodila junaška komunistična partija, da bi razbila in uničila tuje napadalce in fašistične zlikovce in bi tako končno in v celoti postali svobodni gospodarji svoje usode, nam je še zlasti dobro znan, ker smo spremljali vsak njegov korak.

V tem boju smo se tudi mi skupaj z vami bojevali na isti fronti, proti istemu sovražniku; tudi mi kot vi, z orožjem v roki in z žrtvami naših najboljših. Vaše zmage so bile tudi naše zmage in obratno. Tako sta bili med nami ustvarjena solidarnost in pobratenost v orožju, v praktičnih ciljih in v idealih, in ne smemo dovoliti da bi se to s čimerkoli uničilo.

Ko so bila med našima partijama nesoglasja, je to bilo za nas boleče, hudo, prav zato smo hitro poskrbeli, da smo našli pot sporazumevanja in prijateljstva. To pot smo našli in po njej želimo hoditi odločno, brez tveganja.

Znano nam je in zmeraj smo vedeli, da je Jugoslavija socialistična država, v kateri vlada ljudstvo na demokratičen način in kjer proizvodnja in gospodarsko življenje upravljajo na demokratičen način, ob neposredni udeležbi delavcev in v korist vsega ljudstva, kot to tudi mora biti v socialistični družbi.

Tisti, ki skušajo nezirati omenjeno resnico, so ljudje, ki so pozabili ali pa morda nikoli niso poznali naših socialnih in političnih nauk.

Mi pa, obratno, vemo, da delavcem in komunistom Jugoslavije pripada velika zasluga v iskanju poti za razvoj lastnega gospodarstva in take socialistične družbe, ki ustreza ne samo razmeram vaše države, ki temelji na močnem razvoju inicijativne množice in zaradi tega tudi tesni povezanosti demokratičnih načel z načeli socializma. Prav od tod izhaja velika vrednost vaših uspehov — ki jih zdaj nihče več ne more zanikati — za vse narode,

Leta 1964 je bil tovariš Palmiro Togliatti zadnjič na obisku v Jugoslaviji. S predsednikom Titom se je pogovarjal o pomembnih političnih vprašanjih. Tedaj je obiskal tudi kolektiv beograjske tovarne «Precizna mehanika» in govoril delavcem tega podjetja.

Takrat ni nihče slutil, da bo to eden od zadnjih Togliattijevih javnih govorov. Togliatti je namreč kmalu zatem hudo zbolel, 21. avgusta istega leta pa je umrl.

Rokopis omenjenega Togliattijevega govora so hranili v inštitutu Gramsci v Rimu. Med IX. kongresom ZKJ ki je bil v Beogradu, je voditelj delegacije KPI tovariš Giorgio Napolitano rokopis izročil ZKJ.

Zaradi osebnosti tovariša Togliattija kot tudi zaradi same vsebine govora ima ta rokopis širšo politično vrednost.

Letos poleti so rokopis Togliattijevega govora izročili predsedniku Titu. Ob tisti priliki je predsednik Tito povedal dopisniku beograjske «Politike» nekaj spominov na velikega revolucionarja.

Spomini in govor so bili objavljeni v beograjski «Politiki» in v ljubljanskem «Delu» ob šesti obletnici Togliattijeve smrti.



de, posebno za nas komuniste v drugih državah.

Mi se zavedamo — in tega nikoli ne pozabljamo — da je na perspektivo socializma po vsem svetu opozorila velika socialistična oktobrska revolucija. Lenin je bil pravzaprav tisti revolucionarni genij, gigant misli in akcije, ki je svetu prinesel veliko zmago. Danes pa mora vsak narod, vsak delavski razred in vsaka komunistična partija začrtati konkretne poti socializma in po njih hoditi v okoliščinah lastnega nacionalnega in socialnega razvoja.

Mi, italijanski komunisti, živimo, delamo in se borimo v drugačnih razmerah, kot so vaše.

Osvoboditev izpod fašizma je terjala dolgotrajno in težko borbo. Dosegli smo pomembne demokratične uspehe v korist vseh delovnih množic. Na podlagi tega zmag moramo zdaj — ne da bi izgubili eno izmed njih, ampak obratno, dobiti jih moramo več — korakati naprej k socialistični družbi. Prav zato moramo rešiti delavce, kmete, ženske in mladino težav in bede in samovolje delodajalcev. Delavce in plasti delovnih ljudi moramo usposobiti tako, da bodo resnična sila v upravljanju italijanske družbe. Vendar pa se tudi mi zavedamo, da mora italijanski narod priti do socializma po svoji poti, ki izhaja iz naših ekonomskih in socialnih razmer in naših bojev.

Konkretno, torej, poti se lahko razlikujejo, cilji pa so skupni, in sicer, demokracija, socializem in mir.

Nam je potreben mir zaradi obrambe in razvoja demokratičnih svobod in napredovanja k socializmu. Sicer pa je mir nujno potreben vsem narodom, vsem državam, vsem ljudem. Nova vojna z jedrskim orožjem bi bila zdaj prava katastrofa, morda bi pomenila tudi popolno uničenje vse naše civilizacije. Če pa se želimo izogniti katastrofi, je

nujno, da se radikano spremeni smeri mednarodne politike. Namesto lotevanja vojne kot sredstva reševanja mednarodnih problemov, je potrebna politika miroljubnega in tvornega sožitja, s katerimi bi se vedno bolj razvijale in krepile sile miru in boja za socializem. Za človeštvo danes ni druge izbire.

Prav v tem je naloga delavskega razreda in mednarodnega komunističnega gibanja, naša in vaša naloga. V boju za sožitje in mir morajo biti delavci, predvsem pa komunisti, združeni. To nam bo omogočilo, da bomo okrepili zveze sporazumevanja in sodelovanja z vsemi razrednimi, demokratičnimi in miroljubnimi, laičnimi in katoliškimi silami. To nam bo hkrati omogočilo, da bomo utrdili konstruktivne zveze in dali konkretno pomoč narodom, ki so šele dobili neodvisnost, da bi lahko utrdili svojo svobodo in da bi prav tako lahko krenili k novim družbenim ureditvam.

Mi torej želimo enotnost mednarodnega delavskega in komunističnega gibanja. Takšno enotnost branimo in borimo se zanjo. Tisti, ki jo skušajo ogroziti, razbiti, in delujejo odkrito ali prikrito, ne koristijo socializmu in

miru, ampak škodujejo tej stvari.

To pa ne pomeni, da mi za vračamo izmenjavo idej in razpravo. Mi želimo razpravljati, razumeti položaj, različne izkušnje in jih pravilno vrednotiti. V boju za miroljubno sožitje in mir želimo biti in moramo biti združeni.

Narodi velike Sovjetske zveze, narodi vseh drugih socialističnih držav, narodi osvobojenih držav delavci in delovni ljudje v kapitalističnih državah bodo — če jim bo uspelo združiti svoje moči — takšna sila, ki bo usilila vsemu svetu politiko napredka in miru.

Zelet bi, da komunisti v vseh državah sprejmejo ta poziv k enotnosti, ki ga pošiljam tudi v vašem imenu, tovariši, iz te tovarne, ki je bila v preteklosti vir borcev in junakov, danes pa bi jo — zdaj se mi — lahko imeli za živo celico socializma, model ustvarjalne pobude delavcev v razvoju izgradnje nove družbe.

Tovariši, po vrnitvi v Italijo, bomo s seboj odnesli globoke vtise in spomine na stike z vami, z vašimi voditelji, s predsednikom vaše partije tovarišem Titom, ki ga visoko spoštujemo. Naš obisk nas je še enkrat in predvsem prepričal, da smo lahko in moramo biti združeni v delu in boju.

Storili bomo vse, da bi bila naša enotnost — ki v nobenem primeru ne posega v našo avtonomijo — zgled komunistom, delavcem, delovnim ljudem v vseh drugih državah.

Združeni bomo šli naprej in pripeljali do zmage našo stvar: demokracijo, socializem in mir.

Tito se spominja srečanj z velikim revolucionarjem

## Togliatti - izjemna osebnost v mednarodnem delavskem gibanju

V zvezi s prvimi srečanji s Togliattijem je predsednik Tito dejal naslednje:

— Že dolgo nosim s seboj impozantno podobo o Togliattiju kot o izjemni osebnosti v mednarodnem delavskem gibanju. Togliattija sem najprej spoznal po člankih, ki jih je pisal v glasilu Kominterne. Opazil sem, da bolje, prepričljiveje in bolj sveže, kot drugi, ki so pisali za ta list, stilizira in izraža svoje mnenje. Togliatti je bil eden izmed redkih umov in v Kominterni se je močno čutila njegova navzočnost. Tri najbolj zanimive in najmočnejše osebnosti, ki so delale v Kominterni v zadnjem desetletju ali v dveh, so bile Dimitrov, Ercoli (tako se je Togliatti imenoval v dobi ilegale. Op. ured.) in Pieck. Vse tri sem dobro poznal. Z njimi sem bil prijatelj.

Togliattija sem prvič srečal v Moskvi med VII. kongresom Kominterne (julija - avgusta 1935). Na dnevnem redu tega kongresa je bil, kot je znano, tudi poskus, da se združijo vse napredne sile za odpor proti fašizmu. To je bil nekeakšen začetek mednarodnega komunističnega gibanja.

Prizadeval sem si, da bi se osebno srečal s Togliattijem po kongresu. To priložnost sem imel na sprejemu po končanem kongresu. Bil sem radoveden in sem se želel z njim pogovarjati.

Ko se spominjam tega prvega srečanja; lahko samo ponovim, da je bil Togliatti zares redek um. Na vse je gledal nekam ne navadno, proučujoče. Tudi mene je tako gledal, ko sem se pogovarjal z njim. Govoril je z do ločeno zadržanostjo, pa tudi s

kančkom ironije. Pravzaprav sem kasneje razumel, da je bilo takrat okrog nas mnogo agentov, ki so vsakega zasledovali, in da je bil to vzrok njegove zadržanosti.

Kljub temu pa je iz njegovih člankov in pogovorov z njim izhajalo, da je na vse gledal bolj kritično. Imel je določene pridržke do nekaterih nezaželenih pojavov v mednarodnem komunističnem gibanju v tem času, tudi v sami Sovjetski zvezi, in ne kot drugi, ki so mislili, da je vse to, kar se dela, v najboljšem redu.

V zvezi z deformacijami, ki so v dobi med obema svetovni vojnama nastale v mednarodnem komunističnem gibanju, in kako so jih občutili revolucionarji, je tovariš Tito dejal:

—Zanesljivo so čutili. Vsi smo to bolj ali manj čutili, vendar ni bilo v naši moči, da bi takrat karkoli storili.

Leta 1938 sem se mudil v Parizu, kjer sem delal pri organiziranju in pošiljanju borcev v Španijo. Potem sem prišel v Moskvo. Tam sem se srečal s Pieckom, ki je bil prav tako funkcionar v Kominterni. Cenil sem ga. Imel sem vtis, da me je imel rad. Z eno besedo povedano: bila sva prijatelja. Ko sem prišel k njemu, je bil na vrtu in je zalival cvetje. Pristopil je k vratom in preden sva se pozdravila je vzkliknil: «Oh bog, kaj vse se dogaja! Ali vi veste kaj več o tem?» Bil je vznemirjen. Dejal sem: «Ne, ne vem ničesar več...»

Lahko pa rečem, da smo vsi boleče čutili Stalinove čistke. Spraševali smo se: «Kaj se do-

gaja, da čez noč izginejo ljudje, prekaljeni borci, stari boljševiki.» To se je zelo razširilo. Ljudi so zapirali in se niso več vračali. Vsi smo to, tudi Togliatti in drugi, čutili kot hudo in preveč bolečo izkušnjo, da bi se lahko ponovila.

Pri Togliattiju in pri vseh drugih je to samo utrdilo prepričanje, da je za vsako gibanje in za vsako državo nujno potrebna organizacija revolucionarnega boja, in ustvarjanje socializma tako kot so pogoji različni. Togliatti in italijanski komunisti so v dolgi plodni tradiciji od Gramscija sem vnesli precej izvirnih idej tudi s svojo revolucionarno akcijo, in izkušnje mednarodnega komunističnega gibanja. Ni nobenega dvoma, da je Togliatti ena najpomembnejših in najbolj bleščečih osebnosti močnega in vplivnega komunističnega gibanja, kot je italijansko, morda najpomembnejša po Gramsciju.

Na vprašanje, kakšna so bila srečanja s tovarišem Togliattijem neposredno po drugi svetovni vojni, je tovariš Tito odgovoril:

—V drugi svetovni vojni je Togliattič ne zaradi kakšnega prilaganja, ampak zato, ker je to globoko in resnično čutil, kazal simpatije za odpor Komunistične partije Jugoslavije in jugoslovanskih narodov proti okupatorju. Tisto, kar sem deset let prej, pri prvem srečanju z njim, doživel kot zadržanost, je bilo pravzaprav prepričanje, njegov kritični pogled na stvari, ki so ga obdajale.

Naš boj je zapustil na Togliattiju kot tudi na Dimitrovu zelo (Nadaljevanje na 4. strani)

## Tito o srečanjih s Togliattijem

(Nadaljevanje s 3. strani)

močan vtis. Ko sem se leta 1944 srečal z Dimitrovim, mi je govoril, da je jugoslovanska partija uspela v izjemno težavnem, oboroženem boju proti okupatorju in da ta boj ni samo povzdignil ugled Komunistične partije Jugoslavije, ampak rešil čast Kominterne in da so izkušnje naše partije ne samo stvar Jugoslavije, ampak mednarodnega komunističnega gibanja v celoti.

Togliatti je na enak način in z velikimi simpatijami gledal na naš boj v drugi svetovni vojni.

Ko je bil leta 1964 Togliatti zadnjič v Jugoslaviji sva na drobno in dolgo razpravljala o vseh perečih vprašanjih mednarodnega komunističnega gibanja. Med drugim je samokritično govoril o napakah in o tem, da so v Kominterni, in ne samo v njej, ozko in z nezaupanjem gledali na jugoslovansko partijo in celo na oboroženi boj jugoslovanskih narodov. Dejal sem mu, da je frakcionastvo v sami KPJ pred letom 1937, ki je dobilo neverjetno velik obseg, objektivno prispevalo k takšnemu gledanju. Togliatti se je strinjal z menoj.

Poglavitna Togliattijeva ideja v pogovoru je bila: ni druge poti kot ta, da se vsaka partija usmeri k svojemu narodu in k problemu svoje države. Vam Jugoslovanom je to uspelo, mi pa imamo velike možnosti, če bomo izvajali pravilno politiko, če ne bomo sektaški.

Tako s svojim delom, dokler je bil živ, kot tudi s pomenom in navzočnostjo njegovih idej danes, je Togliatti prispeval in prispeva, da Komunistična partija Italije lahko govori tudi v imenu milijonov delovnih ljudi te države.

Togliatti je bil močno privržen Oktobrski revoluciji in njenim idejam, kot mi vsi. Z bolečino je prenašal pačenje in oddaljevanje od načel. Čeprav je bila njegova kritičnost včasih po sili razmer nekoliko zadržana, ni nikoli mižal pred raznimi deformacijami in z določenim kritičnim sarkazmom je gledal na vse, kar se je dogajalo. Prav zato, ker je čutil duh Oktobra, je zelo jasno videl, da socializma ni mogoče graditi po šabloni v številni in zelo različnih pogojih.

Togliatti je zavračal idejo o enem centru mednarodnega komunističnega gibanja in šablonske metode za ustvarjanje socializma. Govoril je o policentризmu in posebni italijanski poti v socializem. Upravičeno je globoko verjel, da ta stališča ustrezajo tistim temeljnim idejam Oktobra, takšnim, kakršne je videl Lenin.

### Nabrežina

#### Število članov KP se je povečalo

Odbor komunistične sekcije v Nabrežini sporoča, da se je vpisalo v partijo več novih tovarišev. Stoodstotna obnovitev članstva je bila dosežena že meseca februarja.

Odbor se zahvaljuje vsem tovarišem, ki so sodelovali v kampaniji za vpis novih tovarišev. Ob tej priliki izreka priznanje tudi vsem tovarišem skrutinatorjem, ki so sodelovali na volitvah in ki so tudi gmotno podprli stranko.

Za sekcije KPI:  
EDVARD VOGRIC

Berite, podpirajte  
DELO

# «Poslednji fašistični zločin - štiri smrtne obsodbe in 137 let ječe»

Ponatis uvodnika Dela z dne 15. septembra 1930

DELO je 15. septembra 1930 (št. 5) objavilo daljši uvodni članek pod naslovom «Poslednji fašistični zločin - štiri smrtne obsodbe in 137 let ječe». List, ki je bil tedaj skupno glasilo Komunistične partije Italije in Komunistične partije Jugoslavije, je za časa fašističnega režima izhajal v ilegali.

Prvega septembra t.l. je prišlo v Trst fašistično Izredno sodišče za zaščito države, da sodi skupino mladih slovenskih delavcev in kmetov, ki so bili napovedali fašističnemu terorizmu neizprosni boj. Proces je trajal od 1. do 5. septembra in je bil tajen. O procesu vemo le to kar so o njem poročali fašistični žurnalisti, ki so edini smeli prisostvovati razpravam.

V petek 5. septembra se je proces končal in so bile razglašene obsodbe. Obsojeni so bili: ZVONIMIR MILOŠ FERDINAND BIDOVEC, FRANC MARUŠIČ in ALOJZ VALENCIČ na smrt z opombo, da se jih mora ustreliti v hrbet. Nadalje so dobili: SLAVKO BEVK, 5 let zaporja; ANDREJ MANFREDA, 10 let; SOFIJA KORŽE, 2 leti in pol; MIROSLAV PERTOT, 5 let; MARIJ ZABAR, 5 let; LOVRENC CAC, 15 let; JOSIP KOSMAC, 5 let; NIKOLAJ KOSMAC, 25 let; VLADIMIR STOKA, 20 let; KARL RUPELJ, 16 let; IVAN OBAD, 10 let; ALOJZ SPANGER 30 let; LEOPOLD SIRCA in CIRIL KOSMAC sta bila oproščena. Miloš, Bidovec, Marušič in Valencič so bili takoj v soboto ustreljeni.

### «Ponos» fašističnih rabljev

Takoj po obsodbi so na smrt obsojeni podpisali prošnjo za pomilostitev, toda tržaški armijski komandant je odklonil poslati prošnjo naprej. Smrtno obsodbo je izvršilo 56 miličnikov, katere so razdelili na štiri oddelke. Po en oddelk za vsakega obsojenca. Po usmrtitvi so miličniki defilirali po tržaških ulicah ponosni kakor da so izvršili veliko junaško delo. Tudi rablji imajo svoj ponos.

Na drugem mestu tega lista objavljamo malo statistiko zlo-

činov, ki jih je zagrešil fašizem v Julijski krajini. Statistika ni niti od daleč popolna in obsega le neznaten del fašističnih grozodejstev. Ko boš, čitatelj, dotično statistiko prečital, se vprašaj ali ima fašizem pravico se predstavljati svetu kot žrtev. Spoznal boš, da je protifašistični boj slovenskega in hrvatskega prebivalstva v Julijski krajini ne le upravičen, ne le potreben, marveč da je ta boj sveta dolžnost ljudstva, katerega je fašizem potlačil na nivo srednjeveškega tlačana. V boju proti slovenskemu in hrvatskemu ljudstvu v Julijski krajini in v boju proti vsemu delavskemu in kmetškemu ljudstvu Italije, ni poznal in ne pozna fašizem nobene milosti. On je ubival in ubiva; on je požigal in požiga; v svojih temnih zaporih, katere je napolnil z najboljšimi delavsko - kmetškimi junaki, je svoje jetnike trpinčil in jih še trpinčil. Slovenskemu in hrvatskemu ljudstvu v Julijski krajini je po vrhu še vzel vse šole, vsa društva, vsako pravico do kulturnega in vsako možnost do fizičnega življenja. Na tisoče mož in družin je prisilil, da so morali zapustiti domače kraje in da danes tavajo po svetu lačni in raztrgani brez miru in brez počitka. Proti vsem tem grozodejstvom so se začeli dvigati v junaškem odporu delavci in kmetje in potlačeni narodi. Fašizem ima danes še možnost da sodi in da obsoja potom svojih krvoločnih tribunalov, ki so sestavljeni iz samih zločincev. Bliža se pa dan, ko bodo morali fašistični zločinci pred delavsko-kmetško revolucionarno sodišče, ki ne bo poznalo in ne bo smelo poznati milosti. Takrat bo tudi slovensko ljudstvo sodilo in obsodilo svoje tlačitelje in svoje krvnike.

Boj, ki so ga začeli slovenski delavci in kmetje v Julijski krajini, je čisto naravna posledica razmer v katere je fašizem pahnil tamošnje slovensko ljudstvo. Fašistični zločini so morali roditi in so rodili odpor. Ta odpor se s tržaškim procesom ne bo nehal. Krivice so segle pregloboko v duše in srca. Ljudstvo ima pravico da živi po svoje. Te pravice mu ne bo dal nihče, marveč si jo bo moralo izvojevati samo v trdem revolu-

cionarnem boju. Zato mi ob odprtem grobu štirih usmrčenih žrtev ne moremo pisati papirnatih protestov, marveč pozivamo vse slovensko in hrvatsko ljudstvo, v prvi vrsti slovenske in hrvatske delavcev in kmete, ki v tem ljudstvu tvorijo ogromno večino, da se strnejo v enotno fronto z delavci in kmeti vse Italije in da pripravijo, da organizirajo pod vodstvom Komunistične stranke odločilni revolucionarni sunek proti italijanskemu in proti svetovnemu imperializmu, ki je ne soodgovoren, marveč edini odgovoren za vse fašistične zločine.

### Fašizem - sredstvo kapitalizma

V Italiji in drugod se je razvil fašizem kot sredstvo kapitalističnega izkoriščanja. Fašizem je otrok kapitalističnega imperializma. Kapitalizem je posegel po svojem poslednjem sredstvu t. j. po fašizmu, ko je spoznal, da delavca in kmeta ne more več drugače izkoriščati, kakor potom strahovlade. Zgodovina italijanskega fašizma nam jasno kaže njegov protidelavski in protikmetški značaj. Ako ne bi bilo kapitalizma ne bi bil mogoč niti fašizem. Resen boj proti fašizmu je mogoč le kot boj proti kapitalizmu in njegovemu imperializmu. Misel, da je mogoče premagati fašizem ne da bi se premagalo tudi kapitalizem, ni niti resna. Ne samo v Italiji, marveč povsod, koder se delavci niso več pustili neomejeno izkoriščati, povsod je kapitalizem organiziral fašizem ali njemu slične organizacije ali vojaško diktaturo. Kakor se tlačeni narodi zavedajo svojih pravic, tako se svojih pravic zavedajo tudi delavci in kmetje. Kapitalizem se zaveda, da se te pravice delavcev, kmetov in potlačeni narodov ne dajo več drugače tlačiti kakor potom strahovlade, ječ, konfinacij in smrtnih obsodb. Kapitalizem se zaveda, da je postal njegov gospodarski sistem nevzdržen. Kapitalizem je zašel v strašno gospodarsko krizo. Kriza v industriji, kriza v kmetijstvu. Tovarne se zapirajo in število brezposelnih narašča od dne do dne. Danes imamo v kapitalističnih državah nad sto milijonov brezposelnih. Sto milijonov zdravih in čvrstih delavcev, ki nimajo dela, ki nimajo zaslužka, ki torej ne morejo nič kupovati. To delavsko brezposelnost občuti v prvi vrsti kmet, ki ne more svojih pridelkov prodati. Revščina se širi iz mesta na deželo. Izkoriščani kolonialni narodi nočejo več podpirati industriji svojih tlačiteljev. Med tem se v Sovjetski uniji gradi socializem in tamošnji delavci in kmetje z dejanji kažejo ostalemu svetu, da je mogoče živeti tudi brez kapitalizma in da se brez njega boljše in srečnejše živi. Zaradi sporov med imperializmi posameznih držav in zaradi sovražstva kapitalizma do Sovjetske unije, ki se je odrgala kapitalističnemu izkoriščanju, se vse kapitalistične države pripravljajo na vojno, na vojno v prvi vrsti proti Sovjetski uniji, in trosijo ogromne vsote ljudskega denarja v vojaške svrhe. Gospodarska kriza v industriji in v kmetijstvu, neprestano naraščajoča brezposelnost, silno ob-

ubožanje delavskih in kmetških množic, upori kolonialnih narodov, množiči se uponi delavcev in kmetov, ki nočejo biti več izkoriščani, in bližajoča se nevarnost svetovne vojne, so značilni znaki sedanje kapitalistično-imperialistične dobe. Kapitalizem se nahaja v smrtnih krčih. S svojim sistemom izkoriščanja si je ustvaril v izkoriščanih sovražnike, kateri mu ne dajo miru. On, kapitalizem, se zaveda, da je po njem, ako le malo popusti okove, v katere je uklenil svet. On ne more iz krize, ni sposoben, da bi dal ljudstvu kruh in delo, mir in srečo. Zato pritiska še bolj v nadi, da se mu bo vendarle posrečilo ukrotiti vihar, ki se dviga proti njemu. Zato organizira fašizem in vojaške diktature; svoje nasprotnike zapira, moči in ubija in zraven brenklja na strune o narodnih pravicah, o narodni in domovinski ljubezni, o nedotakljivi svetosti družine in lepih družinskih običajih ter govori celo o lepoti Kristovega nauka. On, kapitalizem, ki je pogazil vse narodne pravice, ki ima na prodaj vse domovine, ki je upropastil družino in onečastil vse družinske običaje ter oskrnil in ponižal na nivo trgovine vsako religijo in vsako lepo misel.

### Združeni vsi potlačeni in ponižani

Kapitalizem se ne bo udal le-pim idejam in papirnatim protestom. Zaradi demokratičnih idealov ne bo popustil, marveč bo šel naprej svojo pot. On bo fašizem še poostрил, ker boj med izkoriščajočim kapitalizmom in izkoriščanimi množicami je boj na življenje in smrt. Danes ni več na dnevnem redu vprašanje ali zmaga levičarska ali desničarska meščanska struja; ne gre več za to ali pridejo na vlado liberalci ali klerikalci, ali republikanci ali socialdemokratje. V današnjem režimu mora biti vsaka vlada fašistična; vsaka vlada mora delati to, kar ukazuje in kakor ukazuje kapitalizem. Danes je na dnevnem redu vprašanje ali zmaga kapitalizem ali pa zmagajo delavsko - kmetške množice. Zmaga kapitalizma je zmaga fašizma. Kdor se resno bori proti fašizmu, ta se mora pridružiti delavsko kmetškemu borcu, ki se pod vodstvom Komunistične partije bori proti fašizmu in njegovemu gospodarju, kapitalizmu.

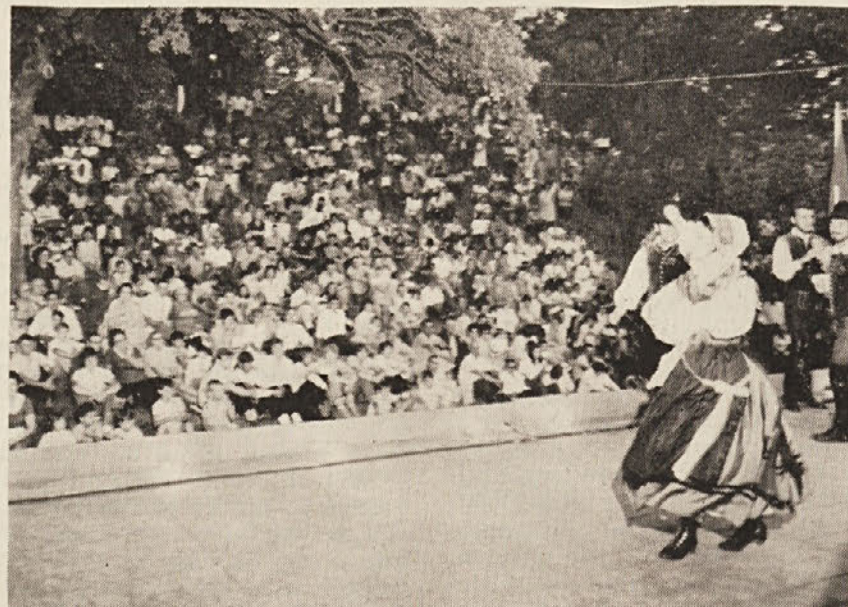
Kako se naj borimo proti kapitalizmu, da bomo zmagali? Proti kapitalizmu se moramo boriti združeno vsi izkoriščani, vsi potlačeni in ponižani. Vsi brez razlike narodov in veroizpovedi. Fronta je jasna: na eni strani vsi izkoriščevalci, na drugi strani vsi izkoriščani, delavci, kmetje in tlačeni narodi. To fronto moramo organizirati. Skrbno, vztrajno, odločno, brez kolebanja, brez obotavljanja. Jasno! Zakaj boj Slovencev in Hrvatov v Julijski krajini ne sme iti za tem, da bi iz enega fašizma padli v drugi; da bi iz italijanskega padli v jugoslovanski, marveč za, tem da se osvobodimo vseh tlačiteljev in izkoriščevalcev.

Zivei slovenski, hrvatski in italijanski protifašistični borci!

Zivela enotna fronta delavcev, kmetov in zatiranih narodov Italije!

Zivela Komunistična Internacionala!

Zivela proletarska revolucija!



X. festival Dela v Dolini. Prireditelje je obiskalo izredno veliko število tovarišev in prijateljev. Vse prireditve so zelo lepo uspelo. (Na sliki: delni pogled na občinstvo med nastopom skupine Tine Rožanc iz Ljubljane)

# France Bevk pisatelj in revolucionar

Neupogljivi borec za svobodo in pravice

Primorska in z njo vsa Slovenija se je pripravljala na slovesno praznovanje osemdesetletnice Franceta Bevka. Velikega pisatelja, revolucionarnega borca za pravice Slovencev in za pravičnejši svet, je želela počastiti na številnih akademijah, literarnih večerih, razstavah knjig, ki jih je napisal, na posebnih gledaliških predstavah. Nekatere od teh prireditvev so se že vršile, druge naj bi se vršile kasneje, saj visokega jubileja tako zaslužnega moža kot je France Bevk, ni mogoče proslaviti v enem dnevu. Mi, zamejski Slovenci, smo pričakovali, da nas bo jubilat ponovno obiskal, da se bodo z njim ponovno pogovarjali. da bomo v njegovi družbi zaključili praznovanje 25-letnice našega odrešenja.

Žal, to se ni zgodilo. Vedeli smo, da je bolan, toda verjetno nihče izmed nas ni pričakoval tega, kar se je zgodilo v četrtek 21. septembra, to je ravno na dan osemdesetletnice. Tega dne je naš ljubljani slavljencev za vselej odložil pero in mirno zaspal... Pretresla nas je kruta vest. Veselo pričakovanje se je spremenilo v žalovanje.

«Redke so obletnice, ob katerih bi se primorskemu človeku tako prisrčno toplo in domače odprlo srce, se napolnilo z radostjo in veseljem. Bevkova osemdesetletnica je taka obletnica, je taka priložnost. Zakaj pri Bevku ne gre več le za znanega pisatelja, plodovitega pripovednika, ne gre le za glasnika teženj in pričakovanj primorskega človeka med obema vojnama, človeka, ki je z nami skupaj nosil vso težo petindvajsetletnega suženjstva, ki je v obilni meri okusil — kakor mnogi drugi Primorci, njegovi sorojaki — težo črne pesti na lastni koži, ne, pri Bevku gre še za simbol, gre za utelešenje vsega tega in še marsičesa drugega.

Bevk je zapisal slovensko zgodovino, kulturno in politično, Bevk si je z muzko, z lastno krvjo in — žulji, s trdim delom, a še tršim bojem priboril mesto, o katerem v svoji zorni mladosti niti sanjati ni mogel. Prešel je vse stopnje, prehodil vse poti, prenesel vsa bremena, od bajtarskega sina in trgovskega vajenca do člana najvišje znanstvene ustanove, ki jo ima kak narod: akademije znanosti in umetnosti.

Bevk ni pisal učenih razprav, pogostokrat tudi v svojem pisateljskem opusu ni miselno globok: toda ima eno lastnost, ki ni dana vsakemu pisatelju: da jemlje iz sebe to, kar je značilno za njegovo ljudstvo, in da to ljudstvu vrača, daje, kakor bi mu vračal, in to v taki meri in obliki, da more tudi preprost človek široko zajemati...

Tako je na predvečer Bevkove osemdesetletnice zapisal Marijan Breclj.

Za nas, ki smo okusili grenkobe fašističnega terorja so zlasti pomembne misli, ki jih je razvil Gorazd Vesel, ko se je v imenu zamejskih Slovencev poslavljajal od Franceta Bevka:

«V najtežjih časih narodnega zatiranja pod fašizmom so Bevkove knjige čitali v domala vsaki slovenski hiši. Ob njegovih otroških in mladinskih knjigah se je naučil brati v materinščini velik del generacije, ki je rasla med obema vojnama ter ji je bilo prepovedano obiskovati slovenske šole.

Čeprav bi si lahko izbral drugačno življenjsko pot, je France Bevk tudi v najtežjih preizkušnjah fašističnega terorja ostal zvest svojemu ljudstvu ter je z njim delil preganjanje, konfinacije, policijska nadzorstva in zapore. Globoko v sebi je čutil poslanstvo, ki mu ga je kot književniku zatiranega naroda odkazal čas ter ga je hotel izpolniti do kraja.

Med obema vojnama je videlo primorsko ljudstvo v njem prvoborca proti zatiranju svojega jezika ter ga sprejelo za duhovnega vodjo, ki je s pisano besedo in vzgledom pripravljajal pot k uporu. Ko se je po razsulu fašizma vrnil iz zapora se je — dasiravno ne več mlad — med prvimi pridružil partizanskemu gibanju ter z veliko učinkovitostjo nadaljeval s pisano besedo boja ob strani vsega naroda, da bi maščeval ponižanje in krivice ter prelito kri. Pozival je na boj proti okupatorju in njegovim hlapcem, boril se je za pristnost slovenske šole, ki je nastajala na osvobojenih ozemljih, gradil je resnično ljudsko oblast. Z zmagovito vseljusko vojsko je prišel v osvobodeni Trst, kjer je razvil živahno dejavnost za popolno priznanje pravic Slovencev ob zahodni meji in za utrjevanje mednarodnega sodelovanja in prijateljstva.»

Primorska se je preteklo nedeljo spontano in velikodušno skušala oddolžiti svojemu velikemu sinu. Njegova zadnja pot v No-

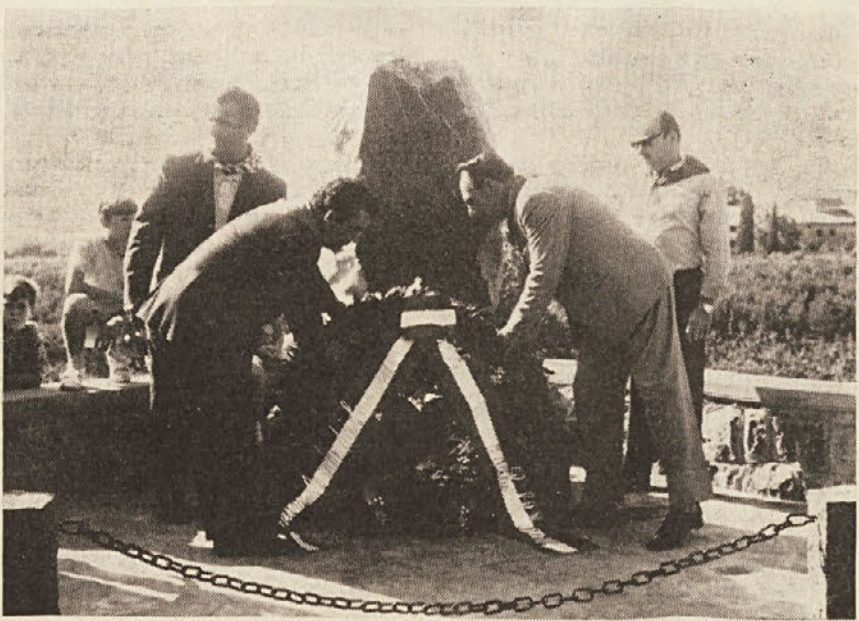


vi Gorici je bila veličastna, taka, kakršno si je s svojim neumornim delom in z velikimi žrtvami zaslužil. Čeravno Bevk sedaj počiva, je v duhu med nami. «Ti si in boš med nami buj kot vsi živi. Še Te bomo srečovali, dragi Bevk! Srečujemo Te bomo v našem vsakdanjem delu, srečujemo Te bomo povsje, kjer bo boj za pravice preganjanih, kjer bo boj za buojše življenje Slovencev in vseh djelovnih ljudi. Zato Ti ne rečemo danes tle zbogom. Rečemo Ti samo: nasvidenje!» To so besede našega tovariša Izidorja Predana iz Slovenske Benečije.

In tem besedam se pridružujejo vsi tisti, ki hočejo z velikim sinom Primorske nadaljevati pot novim ciljem naproti.

## Selce pri Ronkah

# Spomenik padlim v boju proti nacistom



V nedeljo, 13. septembra so v Selcah blizu Ronk odkrili spomenik padlim partizanom. Spomenik je postavila ronška občinska uprava, stoji pa na kraju, kjer so bili pred 27. leti hudi boji z nacisti. Slavnosti se je udeležila velika množica Slovencev in Italijanov.

Osrednja prireditev je bila na križišču «pod brestom» v Selcah. Ronški župan Umberto Blasutti je v otvoritvenem govoru poudaril pomen skupnega boja slovenskega in italijanskega ljudstva. Poudaril je tudi, da je potrebno, da se tudi danes skupno borimo proti nazadnjaškim silam ki pozabljajo, da jih je ljudstvo pred 25. leti obsodilo.

Uradni govor je imel podpredsednik senata Pietro Caleffi. Go-

voril je o pomenu antifašističnega boja, opisal pa je tudi grozodejstva nacifašizma. Poudaril je potrebo po enotnem boju proti imperializmu in neofašizmu. Obsodil je politiko ZDA, ki se poslužuje metod, ki so zelo podobne tistim, ki so se jih posluževali nacisti.

Govorila sta tudi bivši komisar garibaldinske divizije Vanni Padovan in predsednik združenja bivših borcev iz Nove Gorice Franc Panjtar.

Na svečanosti so sodelovali: Komorni zbor iz Celja, italijanski zbor Verdi in slovenski zbor Srečko Kosovel iz Ronk in godba Kras iz Doberdoba.

Proslave se je udeležila tudi delegacija zveze borcev iz Metlike.

# VOHUN

(Odlomek iz Bevkove povesti "Tonček")

Misli so se mu pretrgale, poškiljal je na Dolfka. Tudi Dolfek se je dolgočasil in zdaj pa zdaj poškiljal nanj. Nista se mogla ubraniti izkušnji, da bi se ne začela pogovarjati. Iz izkušnje sta vedela, da se da med branjem izvrstno šepetati.

«Ali mi danes pokažeš veverico?» je vprašal Dolfek.

«Da, ako hočeš.»

«Po šoli?»

«Po šoli.»

Tončku je bil prst obstal in ni več sledil besedam in vrsticam. In kakor mnogokrat v takih primerih je tudi tedaj pozabil, da je v šoli. Ves se je predal misli na veverico.

«Oče ji bo naredil novo kletko», je zašepetal.

«A!»

«Tako s kolesom, da se bo v njem vrtela. Zelo veliko.»

Ali se je Tonček spominjal le svoje želje in je pozabil na očetov «bomo videli» in «če boš priden». Morda pa se hotel pobahati pred Dolfkom... Ta je trdo molčal. Tonček ni mogel uganiti, ali morda premišljuje, kakšna naj bo kletka s kolesi. Ali pa ga muči črna zavist.

«Kako jo kličeš?» se je Dolfek zopet oglašil.

«Kar tako — veverica. Nima imena.»

«Jaz bi ji dal ime.»

Saj res. Na to Tonček prej ni pomislil. Krave imajo imena, psi in včasih tudi mačke. Celo ljubka imena. Kakšno ime naj da veverici?»

Iz teh misli ga je zdramil učiteljev glas.

«Devetta, dalje!»

Tonček se je zdrznil, kakor da ga je nekdo kopnil po glavi. Ali je mar učitelj opazil, da je šepetal z Dolfkom? Saj sta govorila tiho, tiheno, komaj za spoznanje so se jima premikala ustnice. Pri tem niti nista okrenila glav, le oči sta vrtela drug v drugega... Tonček je begal s pogledom po vrsticah. Kje so ostali?

«Devetta, ali slišiš? Beri dalje!»

Tonček je začel brati na slepo srečo.

«Ne!» je rekel učitelj ostro.

Deček se je z zbeganim pogledom ozrl po součencih. Nekateri so se mu tiho režali, drugi so boljščali v čitanke. Nihče mu ni pomagal. Markec in Viktor sta bila predaleč v prvih klopeh. Dolfek pa se je sam potil in iskal, se tresel, da ga učitelj pokliče.

Tonček je preskočil nekaj stavkov in zopet poskusil na slepo srečo.

«Ne! Zakaj nisi pazil?»

Tonček je molčal.

Tedaj je Armando, deček v mornariški obleki in s polizanimi lasmi, ki je sedel tik pred njim, dvignil dva prsta. Učitelj mu je namignil, naj govori.

«Pogovarjala sta se,» je povedal deček.

«Kdo?»

«Ta dva,» je Armando pokazal na Tončka in Dolfka.

«Slovenski,» je dostavil s podarkom.

Tonček in Dolfek sta izdajalca premerila s hudim pogledom. Ta je že sedel in potuhnjeno stisnil glavo med ramena. Součenci so se ozirali. Učitelj je stal ko vkopan in nekaj trenutkov ni našel besede.

«Tako?» je ostro zategnil, ko je slednjič prišel do sape. «Kako? Lepo začenjata. Lepo! Devetta, midva se že poznavava. Midva se poznavava... Vedno isto! Pa ti bom te muhe že izbil iz glave. Izbil ti jih bom! Stokrat sem rekel, da tega ne trpim,» je z ravnilom tolkel po mizi, kakor da pribija vsako besedo. «Ne trpim! Niti na cesti, tem manj v šoli. Tu je Italija! V Italiji se govori samo italijanski. Razumeta. Samo ita-li-ja-n-ski!»

Tonček in Dolfek sta morala razumeti, če bi tudi ne hotela. Razumela sta tudi, ko jima je učitelj ukazal, da naj za kazen napišeta petdesetkrat: «Tu je Italija. V Italiji se govori samo italijanski.»

Tonček je gledal v čitanko, ni mu bilo več do šepetanja, a niti ni mislil na branje. Do učitelja to pot skoraj ni čutil jeze. Tista kazen, prava reč! Saj ni bila prva! Tiste stavke bo že nekako načočkal. Bilo je povsem nekaj drugega, kar ga je neizmerno peklilo.

Srditi pogledi so mu vsak hip uhajali v Armandov hrbet. Tega dečka nikoli ni maral. Prerad je dvigal roko in ovaljal za vsak nič. Bil je sin nekega karabinjerja in se je s tem rad bahal in strašil. Ime je le malo prijateljev, vsi pa so se ga bali. Prejšnje leto je sedel daleč od Tončka, zdaj pa se mu je preselil prav pod nos.

Dečka je srbel pest, da bi bil izdajalca najrajši sunil v glavo. Razen dveh ali treh bi to ves razred tiho odobravalo. Toda, kaj bi nastalo iz tega? Armando je bil učiteljev ljubljencec... Ni se mogel premagati, da si vsaj nekoliko olajša dušo. Nagnil se je globoko nad čitanko, da bi ga učitelj ne videl, in siknil Armandu v hrbet:

«Vohun!»

Armando se je zganil, kakor da ga je nekdo zbedel z iglo. Toda ni dvignil prstov, trd je obsedel, kakor da ne verjame lastnim ušesom.

Tonček ni odnehal.

«Vohun!» je ponovil razločneje.

Tedaj je Armando planil na noge in spregovoril, ne da bi učitelja vprašal za dovoljenje.

«Z vohunom me zmerja,» je povedal in pokazal na Tončka.

«Devetta!» je zakričal učitelj. «Devetta, vstani! Ali je to res?»

Tonček je vstal, a je molčal. Seveda je res. In če bi tudi rekel, da ni res, bi učitelj verjel Armandu in ne njemu. Čemu ga torej vprašuje? In dobro mu je delo, da je Armando z «vohunom» zadel v živo. V pogledih součencev je bral pritrjevanje in občudovanje.

# Prva redna seja novoizvoljenega občinskega sveta v Doberdolu

## Soglasno odobreni številni sklepi - Konstruktivno sodelovanje manjšinske skupine

V torek, 15. septembra je imel doberdolski občinski svet svojo prvo redno sejo, na kateri so razpravljali o vrsti problemov, ki se tičejo doberdolske občine. Seja je potekala normalno in s stvarnim sodelovanjem vseh svetovalcev večine in manjšine (v opoziciji ni več svetovalke Ferletičeve. Op. ur.). Med važnejše sklepe spada uvedba pobiranja smeti, ki marsikomu v današnji dobi tudi v doberdolski občini delajo nemajhne preglavice, saj je vedno manj kmečkih družin, ki so nekoč smeti predelale v gnojilo. Na dnevnem redu je bilo tudi popravilo bivšega otroškega vrtca in njegovo preureditev za razne urade in ustanove. Svetovalci so obenem izvolili še vrsto zastopnikov v razne občinske komisije in odbore. Odobrili so tudi razpis javnega natečaja za sprejem v službo uradnika in potrdili še vrsto sklepov občinskega odbora, ki se nanašajo na javna dela.

Vse sklepe, in teh ni bilo malo, so svetovalci soglasno sprejeli, tako, da ni nihče imel vtisa, da gre za večino in manjšino. Svetovalci večine in manjšine so posegli v razpravo, dajali svoje predloge in nasvete, kar dokazuje, da so bile obtožbe bivše svetovalke Ferletičeve iz trte izvite. Že prva delovna seja je dokazala, da manjšina v doberdolskem občinskem svetu lahko sodeluje in da ji nihče ne krati pravice, da stavi svoje predloge in mnenja o problemih, ki se tičejo doberdolske občine. Če v preteklosti o takem sodelovanju

ni bilo niti govora je potem krivda bivše svetovalke, ki je v občinskem svetu ustvarila težko vzdušje in ovirala delovanje občinske uprave.

Upajmo, da se bo med večino in manjšino v doberdolskem občinskem svetu ponovno ustvarilo tisto razumevanje in sodelovanje, ki je bilo pred petimi leti pretrgano z nastopi Ferletičeve, ki so nosili pečat obstrukcionizma.

## Razpis abonmaja Slovenskega gledališča v Trstu

Repertoar za abonente:

1. Lev Nikolajevič Tolstoj: **MOČ TEME**; 2. Ludvig Holberg: **JEPPE S HRIBA**; 3. Dominik Smole: **ANTIGONA**; 4. Vitaliano Brancati: **RAF-FAELE**; 5. slovenska novost; 6. gostovanje Drame SNG iz Ljubljane; 7. gostovanje Drame SNG iz Maribora.

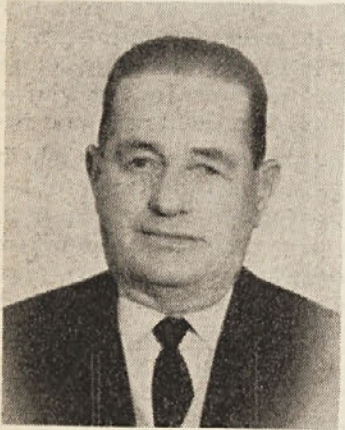
Abonmaje vpisujejo vsak dan, razen ob praznikih in v ponedeljkih dopoldne, v Tržaški knjigarni, Ul. sv. Frančiška 20, od 8. do 12.30 in od 15.30 do 19. ure.

Abonmaji so plačljivi v treh obrokih do 1. februarja 1971.

Abonmaje za SG nabirajo tudi prosvetna društva in Slovenska prosvetna zveza.

## Sveži grobovi tovarišev

### Angel Furlan



Umrli je tovariš Angel Furlan iz Gabrovca št. 28. Tiho, skromno kot je živel, je odšel; rekli bi, brez slovesa. Povedali so nam, da je pred svojo domačijo bral časopis. Kot običajno. Nenadoma mu je postalo slabo. Omahnil je in kmalu zatem je bila prtrgana nit njegovega življenja.

Tako je tovariš Angel Furlan zapustil svoje drage in vse, sorodnike, prijatelje in tovariše. Tudi zato, ker je smrt prišla tako iznenada, je bilo za tiste, ki so ostali, slovo težje, bolj boleče in je praznina, ki je nastala po njegovem odhodu, bolj občutena.

Tovariš Angel Furlan je bil pristaniški delavec. Med vojno so ga nacisti odvedli v koncentracijsko taborišče v Nemčijo.

Kljub temu, da je bilo njegovo delo naporno, je mnogo svojih energij žrtvoval za stvar združene gostilne v njegovi vasi. Rad je bral časopise in kot dober pevec se je pred leti udejstvoval tudi v krajevnem zboru.

Pokojni tovariš je bil priljubljen, to je potrdil tudi njegov pogreb. Kljub izredno slabemu vrenemu ga je na poslednji poti

spremljala množica prijateljev in tovarišev.

Nai mu bo lahka rodna gruda! Vsem žalujočim svojcem izražamo iskreno sožalje.

M. K.

### Andrej Daneu

Pretekli teden je po dolgi bolezni preminil Andrej Daneu z Opčin. Pokojnika je spremila na domače pokopališče velika množica vaščanov, posebno dosti je bilo partizanov. Dječice se je vključil v partizane v Bariju leta 1943. Še istega leta se je izkrcal na Visu in nato ostal do konca vojne v III. Prekomorski brigadi. Bojeval se je na otokih Brač in Korčula ter je sodeloval v borbah pri Splitu in Mostarju. S IV. Armijo je nadaljeval pot pot po Dalmaciji in Istri do Trsta in do Tržiča.

Žalujoci soprogi, sestri in ostalemu sorodstvu izrekamo iskreno sožalje.

Vaščani

## Študijsko potovanje za živinorejce

Pokrajinsko kmetijsko nadzorništvo v Trstu pripravlja za prvo tretjino meseca oktobra študijsko potovanje, ki je namenjeno živinorejcem.

Predviden je ogled živinorejskih obratov v pokrajinah Cremona, Piacenza, PaPrma, Modena in jesenskega sejma v Veroni.

Potovanje bo trajalo štiri dni. Kot je navada, bo nadzorništvo kriilo stroške za prevoz in prenočitve. Za hrano bodo poskrbeli udeleženci sami.

Prijave se sprejemajo v živinorejskem uradu nadzorništva do zadnje sedbe razpoložljivih mest.

## Zahteve prebivalcev Trebč

Tržaški občinski upravi je bila poslana spomenica, ki se glasi:

»Da se ohranijo naravne lepote Krasa, iz higienskih razlogov in zaradi ponosa na samega sebe, da se prepreči zastrupitev podzemskih voda in posredno naše pitne vode, da se preprečijo nevarnosti prebivalstvu, zahtevamo:

1. da največ v enem letu, to je do 1. avgusta 1971, popolnoma in brez izjem prenehajo s prevozom smeti in odpadkov na kraško zemljo;

2. da ogradijo vsa zemljišča, na katerih odlagajo smeti, ki naj ostanejo pod nadzorstvom;

3. da zemljišča temeljito razkužijo, uničijo vso podganjo zalego in nato zemljišče pogozdijo;

4. da do takrat nadzorujejo sežiganje, in če je potrebno, s posebnimi snovmi pospešujejo razkranjanje; da strogo prepovejo sežiganje mineralnih olj, ki ne zgorijo popolnoma in zastrupljajo zrak;

5. da prepovejo lov na tem zemljišču, da se spet lahko razmnožijo živali, ki bi uničile podganjo zalego;

6. da prepovejo prehod tovarnjakov skozi trebensko vas in

7. ker so ta zemljišča trebenska jusarska last in so zaradi tega Trebenci imeli veliko gmotno škodo, zahtevamo, da se vsi dohodki, ki jih smetišče prinaša Službi mestne čistoče, uporabijo v korist trebenskih vaščanov.

## «Štokov zakon»

(Nadaljevanje s 1. strani)

di SSL! Odgovornosti vam ne moremo odrekati, ker ste jo sami sprejeli v trenutku, ko ste glasovali proti našemu predlogu o delegaciji in dovolili, da se vaš predlog vključi v obliki priporočila v dnevni red deželnega odbora.

Pa še to: dr. Štoka, pa tudi Pittoni, so utemeljevali nekoristnost svetovalske delegacije v Rim, češ da bi grdo in negativno izpadlo, če bi v njej bili tudi liberalci in fašisti. Ti bi namreč nasprotovali sprejemu zakona.

To vemo, vendar si dovoljujemo pripomniti, da bi pred Colombom zagovarjali zakonski osnutek ostali, se pravi KD, KPI, PSI, PSU, SSL, MF, PSIUP. Prepričani smo, da bi predsedniku vlade, ki se imenuje levosredinska, bilo zelo nerodno, če bi opazil, da ga krčevito zagovarjajo samo fašisti in liberalci... Verjetno bi tedaj moral izbirati in dvomimo, da bi si za politično kritje izbral prav MSI.

Vsekakor pa je vse to zaenkrat mimo. Komunisti bomo nadaljevali s svojim, pa ne samo svojim, zavzemanjem za priznanje pristojnosti deželi, da se bo lahko zares lotila resnega dela z reševanjem naših najbolj perečih vprašanj.

st. s.

## Leva sredina ni odraz teženj domačinov

(Nadaljevanje s 1. strani)

Po več mesecih se končno bližajo izvolitvi župana in odbornikov. Če ne bi naša skupina zahtevala sklicanje občinskega sveta, bi najbrž kriza še trajala. Na seji občinskega sveta, ki je bila pred enim tednom so de-

mokristjanski občinski svetovalci zapustili sejno dvorano. Mi smo proti temu protestirali. Poudarili smo, da kriza škoduje koristim občanov.

Ko smo pred petimi leti ob sodili rojstvo tako imenovane leve sredine v naši občini, smo predvidevali --- in to smo tudi poudarili --- da bo levosredinska politika prinesla škodljive posledice. Rekli smo, da se izroča občinska uprava na milost in nemilost tisti stranki, ki je kriva, da niso bile priznane narodnostne pravice in da se je spremenil narodnostni sestav naše občine.

Dejstva so jasna. Leta 1949 so bili na kandidatni listi «Torre», (ki je združevala razne skupine od demokristjanov pa do fašistov) izvoljeni v občinski svet samo 4 svetovalci, letos pa je sama demokristjanska stranka prejela 8 sedežev v občinskem svetu. Do tega je prišlo zaradi raznarodovanja teh krajev.

Ena največjih krivic je bilo imenovanje upravnega odbora krajevne letovišarske ustanove, v katerem ni nobenega Slovenca, čeprav je 70 odstotkov turističnih in gostinskih obratov v slovenskih rokah.

Po teh ugotovitvah je poslanec Škerk očital prvakom Skupne slovenske liste in socialistom, da so soodgovorni za obstoječi položaj, saj sodelujejo pri upravljanju občine. Med drugim je rekel: «To, kar počenjate, je hlapčevanje. Vi, gospodje od Slovenske skupnosti in vi, tovariši socialisti poljubljate palico, ki nas tepe!»

Zatem se je tovariš Škerk dotaknil drugih problemov. Rekel je: «Tudi na gospodarskem področju ni bilo v minuli poslovni dobi nič boljše. Levosredinska občinska uprava je izvajala tako davčno politiko, ki prizadene ljudske množice in favorizira veleindustrije. V zadnjih petih letih so bili davki veleindustrijcev za 50 odst. nižji od davkov drugih občanov. V istem obdobju pa so se povečali družinski davki in trošarina.

Krajevni predstavniki Slovenske skupnosti in socialistične stranke se niso ničesar naučili od slabih izkušenj. Kot da bi doslej potekalo vse v najboljšem redu so ponovno klonili pred demokristjani ter sprejeli še težje pogoje kot v prejšnji občinski upravi. Izvedeli smo, da bo v novi občinski upravi Slovenska skupnost imela samo župana (v prejšnji upravi je imela SS poleg župana tudi enega odbornika. Op. ured.). Krščanska demokracija bo imela kar tri odbornike, medtem ko je v prejšnji upravi imela samo dva. To pomeni, da bodo imeli demokristjani absolutno večino v upravi. Tako bo novoizvoljeni župan še večji podložnik demokristjanov kot pa je bil doslej. Sicer pa smo slišali, da se z novim sporazumom ne strinjajo vsi demokristjanski svetovalci. Vsled tega domačini zares ne morejo razumeti in odobrati tega absurdnega sporazuma, ki ne obeta nič pozitivnega.»

Tovariš Škerk je v nadaljeva-

nju svojega govora poudaril tudi naslednje:

«Pravično je, da naše ljudstvo izve, da ni bilo med dolgotrajnimi pogajanjimi za rešitev krize nobenih posebnih težav. Težave so nastale --- tako je bilo rečeno --- šele tedaj, ko se je pojavilo vprašanje župana in porazdelitve odborniških mest. Te težave so našle odmev v pokrajinskih vodstvih zainteresiranih strank. Zato so razni voditelji iz Trsta pri tekli v Nabrežino in svoje podrejene kolege rotili, naj vendar rešijo omajano levo sredino. To je komedija, to sliči bolj kravji kupčiji nego prizadevanju za zagotovitev dobre občinske uprave.

Mi smo storili, kar smo mogli, je podčrtal tovariš Škerk. Hoteli smo, da bi bila sestavljena domača, ljudska uprava, ki bi ustrezala željam domačinov in predstavljala jez pred nasilstvom demokristjanov. Na našo pobudo je prišlo do dveh sestankov predstavnikov SS, PSI in komunistov. Na žalost sta bila oba sestanka neuspešna. Predstavniki socialistične stranke in Slovenske skupnosti niso pokazali prave politične volje. Niso bili naklonjeni sporazumu z nami, ki predstavljamo velik del slovenskega in italijanskega delovnega ljudstva.

Sedaj se nahajamo pred gotovim dejstvom. Občina Devin-Nabrežina bo, kot kaže, ponovno imela tako upravo, na katero domačini gledajo z upravičenim nezaupanjem.

Naša stranka se bo, tesno povezana z ljudstvom, z vsemi svojimi močmi zavzemala zato, da bodo škodljive posledice sporazuma med levosredinskimi skupinami čim lažje.

Občanom, slovenskim in italijanskim delovnim ljudem, obljubljam, da bomo, kot vedno, stali na braniku njihovih interesov. Zavzeli se bomo za uresničitev volilnega programa, s katerim smo se predstavili pred volivce.

Novo občinsko upravo bomo kritično presojali. Upirali se bomo sleherni škodljivi pobudi, podpirali pa bomo sleherno koristno pobudo, ne glede od kod prihaja. Kot dosledni borci za demokratske svoboščine se bomo vedli korektno.

Ker želimo, kot stranka opozicije, izvajati svoje dolžnosti in uživati vse pravice, ki nam pripadajo, hočemo biti primerno zastopani v vseh občinskih komisijah in v odborih raznih konzorcijev.»

## V počastitev spomina Dragica Tence

V počastitev spomina Dragice Tence iz Križa daruje Karla Tence 5.000 lir za sklad Dela.

DELO  
glasilo KPI za slovensko  
narodno manjšino  
Direktor Marija Bernetič  
Ureja uredniški odbor  
Odgovorni urednik  
Anton Mirko Kapelj  
Tisk: Tip. Riva - Trst - Ul.  
Torrebianca 12

BCIKB

BANCA DI CREDITO DI TRIESTE  
S. p. A.

TRŽAŠKA KREDITNA BANKA

GLAVNICA LIR 600.000.000 - VPLAČANIH LIR 300.000.000

Tekoči računi - hranilne vloge - krožni čeki  
varnostne skrinjice - neprekinjena blagajna  
Dopisniki po vsej Italiji

**MENJAVA VSEH TUJIH VALUT**

TRST - ULICA FABIO FILZI 10 - TELEF. 38-101 - 38-045  
BRZOJAVNI NASLOV: BANKRED